

Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej opublikowało „Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027”. Mają one ułatwić realizację zadań w ramach wybranych instrumentów terytorialnych podmiotom, które są odpowiedzialne za ich wdrażanie – przede wszystkim partnerstwom jednostek samorządu terytorialnego oraz społecznościom lokalnym.

Przygotowanie i opublikowanie tego dokumentu wynika bezpośrednio z zapisów Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027. Celem „Zasad realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027” jest:

- omówienie przepisów dot. instrumentów terytorialnych na lata 2021-2027, w szczególności tych wynikających z ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (tzw. ustawa wdrożeniowa);
- przedstawienie rekomendacji opartych na doświadczeniach z wdrażania instrumentów terytorialnych w perspektywie 2014-2020.

Zawarte w tym dokumencie zasady mają wesprzeć i usprawnić realizację instrumentów terytorialnych, a co za tym idzie przyczynić się do zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, gmin, powiatów i województw oraz zamieszkujących je społeczności lokalnych.

W szczególności zachęcamy do zapoznania się z rozdziałem dokumentu dotyczącym Gminnych Programów Rewitalizacji. Przypominamy też, że GPR będzie jedynym dokumentem uprawniającym do ubiegania się o dofinansowanie z Funduszy Europejskich na rewitalizację w okresie programowania 2021-2027. Dotyczy to również nowego programu regionalnego - Fundusze Europejskie dla Podlaskiego 2021-2027.

Czym są ZIT-y i RIT-y

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to forma współpracy, w ramach której partnerstwa miast i otaczających je gmin oraz władze województw będą wspólnie przeprowadzać projekty finansowane z Funduszy Europejskich. W perspektywie finansowej na lata 2014-2020 w Polsce funkcjonowało 17 ZIT-ów oraz siedem RIT-ów. Istotą ZIT w nowej perspektywie na lata 2021-2027 jest realizacja projektów zintegrowanych, które przyczynią się do rozwiązywania bądź zaspokajania potrzeb obszaru objętego ZIT. W tym celu zostaną opracowane strategie rozwoju ponadlokalnego i strategie ZIT.

W ramach ZIT możliwe są cztery formy partnerstwa:

- stowarzyszenie jednostek samorządu terytorialnego;
- porozumienie międzygminne;
- związek międzygminny, powiatowy lub powiatowo-gminny;
- związek metropolitalny województwa.

Do czego służą ZIT-y i RIT-y

Celem realizacji ZIT-ów i RIT-ów w Polsce jest:

- sprzyjanie rozwojowi współpracy i integracji na obszarach funkcjonalnych miast (szczególnie miast wojewódzkich);
- promowanie partnerskiego modelu współpracy jednostek administracyjnych na miejskich obszarach funkcjonalnych;

- realizacja zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast i ich obszarów funkcjonalnych (MOF);
- zwiększanie wpływu miast i ich obszarów funkcjonalnych na kształt i sposób realizacji działań na ich obszarze w ramach polityki spójności.

Formy dofinansowania instrumentów terytorialnych

Opierając się na dotychczasowych doświadczeniach w realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce, w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 przewidziano wdrażanie wszystkich narzędzi terytorialnych wymienionych w art. 28 rozporządzenia UE 2021/1060, w tym także tych, które zostały wypracowane w ramach polityki spójności w latach 2014-2020, tj.:

1. zintegrowane inwestycje terytorialne (ZIT);
2. rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS);
3. oraz nowego narzędzia: inne instrumenty terytorialne (IIT).

Z przepisów zawartych w rozporządzeniach UE na lata 2021-2027 wynika, że minimum 8% środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) należy przeznaczyć na wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, który będzie wdrażany wyłącznie poprzez ww. instrumenty terytorialne (IT).

W trakcie negocjacji zapisów kontraktów programowych między stroną rządową i samorządową ustalono również, że na zrównoważony rozwój obszarów miejskich wdrażany w danym regionie za pośrednictwem instrumentów terytorialnych, z poszczególnych programów regionalnych przeznaczonych zostanie - za pośrednictwem instrumentów terytorialnych - minimum od 15,91% do 16,15% środków z EFRR.

Z instrumentów terytorialnych mogą być finansowane projekty ze wszystkich celów polityki spójności (CP1-CP6) w takich obszarach jak np. przedsiębiorczość, środowisko, kultura i zrównoważona turystyka, kapitał ludzki czy rozwój cyfrowy. Przy czym projekty realizowane w ramach CP5 muszą być wdrażane na podstawie strategii terytorialnej lub strategii RLKS. Instrumenty terytorialne mają charakter wielofunduszowy i wykorzystują środki z EFRR, Europejskiego Funduszu Społecznego+ (EFS+), Funduszu Spójności (FS), Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (FST), Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) lub Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA).

W perspektywie finansowej na lata 2021-2027 planowane jest także rozszerzenie zasięgu realizacji instrumentu ZIT, który nie będzie ograniczony do Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Ośrodka Wojewódzkiego (MOF OW), ale obejmie również pozostałe MOF wyznaczone przez samorządy wojewódzkie, w szczególności miasta średniej wielkości tracące funkcje społeczno-gospodarcze, które w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego do 2030 roku (KSRR 2030) są zdefiniowane jako Obszar Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym. Ważnym aspektem wdrażania tego instrumentu jest zintegrowane podejście do realizacji działań odpowiadających na potrzeby określone w strategiach terytorialnych. W nowej perspektywie ma on objąć łącznie ponad 80 miejskich obszarów funkcjonalnych.

Z kolei instrument RLKS umożliwi społecznościom lokalnym inicjowanie i realizację – w sposób partycypacyjny – działań rozwojowych. W tym celu na określonym terytorium powstają lokalne grupy działania, które odpowiadają za opracowanie i wdrażanie lokalnej strategii rozwoju. Zastosowanie tego instrumentu nie ogranicza się jedynie do terenów wiejskich. Może być on wdrażany także w gminach miejsko-wiejskich, miejskich, a także w dzielnicach miast.

Rozporządzenie UE 2021/1060 dopuszcza też stosowanie przez państwo członkowskie nowego instrumentu wspierającego rozwój regionalny pn. inne instrumenty terytorialne (IIT). W systemie wdrażania polityki spójności w Polsce będzie mógł być wykorzystany m.in. do wspierania rozwoju innych niż Związki ZIT obszarów połączonych relacjami funkcjonalnymi oraz rewitalizacji. W wyjątkowych i uzasadnionych przypadkach, przy wspieraniu działań rozwojowych realizowanych przez pojedyncze jednostki samorządu terytorialnego na szczeblu lokalnym (tj. gminy lub powiaty), również będzie można skorzystać z IIT. Jeżeli Instytucja Zarządzająca programem regionalnym zapewni komplementarność podejmowanych działań i nie będzie podwójnego finansowania realizowanych w ich ramach projektów, to na jednym obszarze będą mogły równolegle funkcjonować różne instrumenty terytorialne. Dla każdego z nich wymagane będą jednak osobne strategie.

Wszystkie działania realizowane z instrumentów terytorialnych podlegają zasadom horyzontalnym wynikającym z Umowy Partnerstwa, ustawy wdrożeniowej oraz wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego do niej.

Materiały

[Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027](https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/110269/Zasady_realizacji_instrumentow_terytorialnych_w_perspektywie_2021-2027.pdf)
(https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/110269/Zasady_realizacji_instrumentow_terytorialnych_w_perspektywie_2021-2027.pdf) (PDF 837 KB)

Źródło: www.funduszeuropejskie.gov.pl (<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-2021-2027/aktualnosci/zasady-realizacji-instrumentow-terytorialnych-w-polsce-w-perspektywie-finansowej-ue-na-lata-2021-2027/>)